

Vershil in alcoholgebruik tussen mannen en vrouwen bij diverse
trek-naar-alcohol-situaties.

Daphne Poorthuis

S1423363

Bachelor Thesis

Universiteit Twente, Gezondheidspsychologie

Faculteit: Behavioural, Management and Social Sciences

22-06-2016

Eerste begeleider: Dr. M. E. Pieterse

Tweede begeleider: Dr. M. L. Noordzij

Abstract

Introduction: This thesis investigates if the changes in alcohol consumption in male problem drinkers were predicted by other alcohol-craving-situations than in female problem drinkers. If relapse after treatment is predicted by other alcohol-craving-situations with men than women, it provides opportunities to customize interventions on gender and thereby develop better treatment. Firstly, it was expected that the effect of craving by a ‘negative mood’ and ‘interpersonal problems’ on the reduction of alcohol use is greater in men than in women (H1 & H2). Secondly, it was expected that the effect of craving in ‘kick-situations’ on the reduction of alcohol use is equal in men and women (H3). Thirdly, it was expected that the effect of craving ‘when being alone’ and ‘through problems at work’ on the reduction of alcohol use is greater in women than in men (H4 & H5).

Method: The participants in this study were people with alcohol problems who had voluntarily signed up for the e-therapy, ‘*Alcohol de Baas*’, in order to reduce their alcohol consumption (N = 82). The study consists of a questionnaire with a pretest and a posttest to calculate the difference in alcohol consumption, and a questionnaire to measure the craving for alcohol.

Results: A moderation analysis revealed that gender did not moderate the effect of craving on the reduction of alcohol use; there were no significant differences in the change in alcohol use between men and women in different alcohol-craving-situations. A significant difference was found however, when only the different amounts of craving were investigated between men and women. Men appear to have significantly less craving for alcohol when they are in a negative mood or when they have interpersonal problems compared to women.

Conclusion: The results of this study indicate that changes in alcohol use in male problem drinkers are not predicted by other alcohol-craving-situations than in female problem drinkers. However, it can be stated that men compared to women have less craving for alcohol when they are in a negative mood or have interpersonal problems. Future research should determine whether these effects can also be found in a study with an evidence-based questionnaire.

Samenvatting

Inleiding: In deze thesis is onderzocht of verandering in alcoholgebruik bij mannelijke probleemdrinkers door andere trek-naar-alcohol-situaties wordt voorspeld dan bij vrouwelijke probleemdrinkers. Wanneer terugval na behandeling bij mannen door andere trek-naar-alcohol-situaties wordt voorspeld dan bij vrouwen, biedt dit mogelijkheden om interventies aan te passen op geslacht en hierdoor een betere behandeling per geslacht te ontwikkelen. Ten eerste werd verwacht dat het effect van trek bij ‘een negatieve stemming’ en ‘interpersoonlijke problemen’ op de daling van alcoholgebruik sterker is bij mannen dan bij vrouwen (H1 & H2). Ten tweede werd verwacht dat het effect van trek bij ‘kick-situaties’ op de daling van alcoholgebruik gelijk is bij mannen en vrouwen (H3). Ten derde werd verwacht dat het effect van trek bij ‘het alleen zijn’ en ‘door problemen op het werk’ op de daling van alcoholgebruik sterker is bij vrouwen dan bij mannen (H4 & H5).

Methode: De participanten waren personen met een alcoholprobleem die zich vrijwillig hadden aangemeld voor een e-therapie, *Alcohol de Baas*, om hun alcoholgebruik te minderen (N=82). Het onderzoek bestond uit een vragenlijst met een nulmeting en nameting om het verschil in alcoholgebruik te berekenen, en een vragenlijst om trek naar alcohol te meten.

Resultaten: Een moderatie analyse liet zien dat geslacht het effect van trek op de daling van alcoholgebruik niet modereerde; er waren geen significante verschillen in de verandering van alcoholgebruik tussen mannen en vrouwen in verschillende trek-naar-alcohol-situaties. Er is echter wel een significant verschil gevonden wanneer er alleen werd gekeken of mannen en vrouwen verschillen in de hoeveelheid trek die ze hebben bij verschillende trek-naar-alcohol-situaties. Mannen bleken in vergelijking met vrouwen minder trek naar alcohol te hebben wanneer zij een negatieve stemming of interpersoonlijke problemen hebben.

Conclusie: De conclusie kan worden getrokken dat verandering in alcoholgebruik bij mannelijke probleemdrinkers niet door andere trek-naar-alcohol-situaties wordt voorspeld dan bij vrouwelijke probleemdrinkers. Het bleek echter wel dat mannen in vergelijking met vrouwen minder trek naar alcohol hebben wanneer zij in een negatieve stemming zijn of interpersoonlijke problemen hebben. Vervolgonderzoek moet uitwijzen of deze effecten ook worden gevonden in een onderzoek met een evidence based vragenlijst.

Inhoudsopgave

Abstract	2
Samenvatting	3
Inhoudsopgave	4
1. Inleiding	5
2. Methode	10
2.1 <i>Design en Participanten</i>	10
2.2 <i>Gebruikte materialen</i>	10
2.3 <i>Procedure</i>	11
2.4 <i>Data voorbereiding en Analyseplan</i>	12
3. Resultaten	13
3.1 <i>Algemene resultaten.</i>	13
3.2 <i>Hypothese 1</i>	14
3.3 <i>Hypothese 2</i>	15
3.4 <i>Hypothese 3</i>	16
3.5 <i>Hypothese 4</i>	16
3.6 <i>Hypothese 5</i>	17
4. Discussie	18
4.1 <i>Interpretatie van de resultaten</i>	18
4.2 <i>Discussie</i>	19
Referentielijst	24
Appendix 1	26
Appendix 2	27
Appendix 3	28

1. Inleiding

Alcoholconsumptie is in ontwikkelde landen één van de grootste oorzaken van ziektelast; het heeft een grote impact op gezondheid in termen van ziekte- en sterftcijfers (Ezzati, Lopez, Rodgers, Vander Hoorn & Murray, 2002). Van alle sterfte wereldwijd wordt vier procent veroorzaakt door alcohol (van Laar et al., 2013). Verder kan problematisch alcohol gebruik leiden tot maatschappelijke en sociale schade en het kan zorgen voor financiële, familiale, criminele, lichamelijke of beroeps problemen (Ross, 1989; Brennan, Moos & Kim, 1993; van Laar et al., 2013). De meeste probleemdrinkers zoeken echter geen hulp (Cunningham & Breslin, 2004) en hebben in 2010 in Nederland maar 10% van de probleemdrinkers professionele hulp gekregen (van Laar, Cruts, Verdurmen, van Ooyen-Houben & Meijer, in Postel, de Haan, ter Huurne, Becker & de Jong, 2010, p. 2).

Het feit dat de meeste probleemdrinkers geen hulp zoeken voor hun alcoholverslaving kan veroorzaakt worden door trek naar alcohol (Skinner & Aubin, 2010), het belet namelijk veel alcoholisten om af te kicken en houdt dus de verslaving in stand (Lowman, Hunt, Litten & Drummond, 2000). Het doel van deze thesis is om te onderzoeken of trek in een bepaalde trek-naar-alcohol-situatie zorgt voor meer of minder verandering in alcoholgebruik bij mannelijke probleemdrinkers dan bij vrouwelijke probleemdrinkers. Dit wordt onderzocht door middel van zelf gerapporteerde trek naar alcohol in een door Tactus Verslavingszorg ontwikkelde vragenlijst onder deelnemers van de e-therapie *Alcohol de Baas*.

Om de verhouding te begrijpen tussen trek naar alcohol en de verslaving aan alcohol is er enkele informatie nodig over het begrip trek. Trek wordt in de literatuur vaak beschreven als: 'een onweerstaanbaar verlangen naar verslavende middelen dat de verslaafde motiveert om deze middelen te blijven gebruiken, ook al weet hij dat het slecht voor hem is en ook al zou hij eigenlijk liever niet meer gebruiken' (Havermans & Wiers, 2010, p. 195). Volgens Dhawan, Kumar, Yadav en Tripathi (2002) manifesteert trek zich vooral op gebruiksdagen en in de beginperiode van het afkicken. In het onderzoek naar de subjectieve ervaring van trek van Dhawan et al. (2002) gaf 76.7% van de heroïnegebruikers aan dat ze twee/drie of meerdere keren per dag last hadden van trek. Na abtinent te zijn voor een week gaf 86.7% nog steeds aan dat ze meerdere keren per dag last hadden van trek. Maar na drie maanden gaf 90% van de heroïnegebruikers aan geen last meer te hebben van trek of nog maar één keer per dag trek te hebben (Dhawan et al., 2002).

Wanneer er wordt gekeken naar het ontstaan van trek, wordt er vaak gesproken over de modellen van trek. Deze kunnen in vier categorieën worden ingedeeld: conditioneringsmodellen; cognitieve modellen; motivatiemodellen en psychobiologische-modellen (Skinner & Aubin, 2010). In deze thesis ligt de nadruk op het conditioneringsmodel, daarom zal dit model als enige uitgebreider worden uitgelegd. In het conditioneringsmodel wordt de trek naar alcohol gezien als een onbewuste reactie op een prikkel die te maken heeft met alcohol (Skinner & Aubin, 2010). Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat wanneer een alcoholmisbruiker geen alcohol in huis heeft, dit voor ontweningsverschijnselen zorgt, wat gepaard kan gaan met een negatieve stemming. Deze negatieve stemming wordt dan een geconditioneerde stimulus voor de ontweningsverschijnselen. Bij een poging om af te kicken, kan de negatieve stemming dus voor ontweningsverschijnselen zorgen, en deze reactie zorgt weer voor de drang naar alcohol (Baker, Morse & Sherman, in Skinner & Aubin, 2010, p. 608).

Omdat trek naar alcohol een grote oorzaak is voor het vasthouden van de alcoholverslaving en het zorgen voor relapse (Skinner & Aubin, 2010), moet er inzicht worden verkregen welke prikkels voor trek naar alcohol zorgen. Uit de literatuur blijkt dat trek naar alcohol verschilt voor mannen en vrouwen bij verschillende situaties, gevoelens en gedachten (de prikkels) waarin ze vaak alcohol drinken. Vrouwelijke probleemdrinkers drinken vaker alcohol om hun (negatieve) stemming te verbeteren, of emoties, spanningen en interpersoonlijke moeilijkheden tegen te gaan (Wiers, Vink & De Vries, 2007; Olenick & Chalmers, 1991; Brennan et al., 1993; Potenza, Hong, Lacadie, Fulbright, Tuit & Sinha, 2012; Rubonis, Colby, Monti en Rohsenow (in Nolen-Hoeksema & Hilt, 2006, p. 364)). Mannen hiertegenover wijten vaker hun alcoholproblemen aan financiële- of werkproblemen (Brennan et al., 1993) en drinken vaker dan vrouwen voor de kick/sensatie (Wiers et al., 2007). Dit laatste aspect kan gekoppeld worden aan het zoeken van sensatie; de neiging om stimulerende ervaringen te hebben en risico's te lopen om deze ervaringen te krijgen (Zuckerman, in MacPherson, Magidson, Reynolds, Khahler en Lejuez, 2010, p. 2). Ook zijn er verschillen in trek tussen mannen en vrouwen in verschillende situaties. Vrouwen drinken vaker in het weekend, op vakantie, op feestdagen, of met familieleden (Dawson, Grant & Chou, 1995), terwijl mannen meer geneigd zijn om door de week, met collega's, of alleen te drinken (Dawson et al., 1995; Biber, Hashway & Annick (in Engs & Hanson, 1990, p. 40)). Bovengenoemde informatie, over de verschillen in trek tussen mannen en vrouwen, zijn deels gevonden in studies met als participanten 'normale' drinkers. Hierbij is de impliciete aanname

gemaakt dat het gevonden patroon zichtbaar blijft wanneer het ‘normale’ alcoholgebruik zich ontwikkelt tot problematisch gebruik. Verder is de impliciete aanname gemaakt dat het drinken van alcohol een directe aanwijzing is voor het hebben van trek naar alcohol. De verschillen in trek naar alcohol tussen mannen en vrouwen zijn belangrijk om te weten omdat het blijkt dat op iemands eigen alcohol-consumptiegedrag aansluitende behandeling betere resultaten geeft (Wiers et al., 2007). In dit kader stellen ook Potenza et al. (2012) dat sekse een rol moet gaan spelen in de behandeling van de verslaving. Bij mensen die veel alcohol voor kick en sensatiegevoelens drinken kan het herkennen van de sensatiezucht een goede behandeling zijn, maar bij internaliserende drinkers kan het ontwikkelen van alternatieve manieren om problemen op te lossen een goede behandeling zijn (Wiers et al., 2007). Iemand die een bepaald drinkgedrag vertoont vraagt dus om maatwerk, een ‘op maat’ gemaakte vorm van behandeling, omdat een aansluitende behandeling betere resultaten geeft (Wiers et al., 2007).

Zoals eerder benoemd is het doel van deze thesis om te onderzoeken of trek in een bepaalde trek-naar-alcohol-situatie zorgt voor meer of minder verandering in alcoholgebruik bij mannelijke probleemdrinkers dan bij vrouwelijke probleemdrinkers. Enkele voorbeelden van trek-naar-alcohol-situaties zijn trek naar alcohol bij een negatieve stemming, of trek naar alcohol bij interpersoonlijke moeilijkheden. Om het alcoholgebruik te meten is er gebruik gemaakt van een intake-vragenlijst en een nameting-vragenlijst uit een door Tactus Verslavingszorg ontworpen e-therapie, *Alcohol de Baas*. De informatie over de trek naar alcohol komt voort uit een aanvullende vragenlijst die ook bestemd is voor de e-therapie *Alcohol de Baas*. Deze vragenlijst wordt ook wel de Drinkwijzer genoemd. De Drinkwijzer bestaat uit 50 situaties, gedachten en gevoelens waarbij de participant per item moet aangeven hoeveel trek hij of zij ervaart en hoeveel hij of zij dan daadwerkelijk drinkt (Postel, ter Huurne, de Haan & de Jong, 2009). De vragen uit De Drinkwijzer kunnen worden verdeeld in verschillende constructen/dimensies waarin mannen en vrouwen verschillen in hun trek naar alcohol. De participanten in dit onderzoek zijn mensen wie hulp zoeken voor hun alcoholprobleem en zich vrijwillig hebben aangemeld bij *Alcohol de Baas* om het aantal glazen alcohol per week te minderen.

Uit de literatuur van Potenza et al. (2012); Wiers et al. (2007); en Rubonis, Colby, Monti en Rohsenow (in Nolen-Hoeksema & Hilt, 2006, p. 364)) is af te leiden dat vrouwen meer trek in alcohol hebben en daadwerkelijk meer alcohol drinken dan mannen wanneer zij

in een negatieve stemming zijn. Echter is deze informatie afgeleid uit onderzoeken waarin de proefpersonen geen alcoholprobleem hebben zoals het artikel van Wiers et al. (2007) of het onderzoek van Potenza et al. (2012) waarin de participanten een cocaïneverslaving hebben. In het onderzoek van Rubonis, Colby, Monti en Rohsenow (in Nolen-Hoeksema & Hilt, 2006, p. 364)) is gebruik gemaakt van een laboratoriumstudie met intramurale patiënten met een alcoholverslaving. Dit onderzoek verschilt met het huidige onderzoek in de zin dat de huidige proefpersonen geen intramurale patiënten zijn. Omdat de participanten van de huidige thesis een andere doelgroep vormen dan de participanten van de gebruikte literatuur kan er alleen een exploratieve hypothese worden opgesteld, namelijk: Bij de participanten van de e-therapie *Alcohol de Baas* is het effect van trek bij een negatieve stemming op de daling van alcoholgebruik sterker bij mannen dan bij vrouwen (H1).

Uit de literatuur van Wiers et al. (2007) blijkt dat vrouwen meer trek in alcohol hebben en meer alcohol drinken dan mannen wanneer zij negatieve emoties ervaren. Deze informatie komt echter ook voort uit een onderzoek naar personen die nog geen alcoholprobleem hebben ontwikkeld, in tegenstelling tot de huidige proefpersonen in deze thesis. Er wordt daarom een exploratieve hypothese opgesteld, namelijk: Bij de participanten van de e-therapie *Alcohol de Baas* is het effect van trek bij negatieve emoties op de daling van alcoholgebruik sterker bij mannen dan bij vrouwen (H2).

De studies van Olenick en Chalmers (1991) en Brennan et al. (1993) tonen aan vrouwen met een alcoholprobleem meer trek in alcohol hebben en daadwerkelijk meer drinken dan mannen met een alcoholprobleem wanneer zij interpersoonlijke moeilijkheden ervaren. Omdat de doelgroep van de huidige thesis (probleemdrinkers) overeen komt met de doelgroep van bovenstaande literatuur kan de volgende hypothese worden opgesteld: Bij de participanten van de e-therapie *Alcohol de Baas* is het effect van trek bij interpersoonlijke problemen op de daling van alcoholgebruik sterker bij mannen dan bij vrouwen (H3).

Daarnaast blijkt uit de literatuur van Wiers et al. (2007) dat mannen meer drinken voor de kick. In dit onderzoek is het drinken voor de kick vertaald naar het drinken om sensatie te zoeken, bijvoorbeeld wanneer iemand niet veel te doen heeft. Mannen zouden dan meer trek naar alcohol hebben bij kick-situaties dan vrouwen (Wiers et al., 2007). Echter is ook af te leiden uit de literatuur dat vrouwen vaker trek naar alcohol hebben in het weekend, op feestdagen en op vakantie, en op die momenten meer alcohol drinken dan mannen (Dawson et al., 1995). Niettemin zijn deze situaties (weekend, feestdagen en vakantie) ook vaak

momenten waarin iemand niet veel te doen heeft, anders gezegd, ook momenten waarin wordt gezocht naar sensatie (kick-situaties). Bovenstaande informatie is in tegenstelling tot de huidige groep participanten met een alcoholprobleem, afgeleid uit onderzoeken waarin de participanten random geselecteerde volwassenen uit de Amerikaanse bevolking waren (Dawson et al., 1995) of participanten waren die nog geen alcoholprobleem hadden ontwikkeld (Wiers et al., 2007). Er kan daarom alleen een exploratieve hypothese worden opgesteld, namelijk: Bij de participanten van de e-therapie *Alcohol de baas* is het effect van trek bij kick-situaties op de daling van alcoholgebruik gelijk bij mannen en vrouwen (H4).

Dawson et al. (1995) en Biber, Hashway en Annick (in Engs & Hanson, 1990, p. 40) stellen dat mannen in vergelijking met vrouwen, meer trek in alcohol hebben en daadwerkelijk meer alcohol drinken wanneer zij alleen zijn. Echter zijn ook deze onderzoeken niet zoals de huidige thesis uitgevoerd met participanten met een alcoholprobleem, maar met studenten van een Amerikaanse universiteit zonder alcoholprobleem (Biber, Hashway & Annick (in Engs & Hanson, 1990, p. 40)), of random geselecteerde volwassenen uit de Amerikaanse bevolking (Dawson et al., 1993). Er kan daarom ook alleen een exploratieve hypothese worden opgesteld, namelijk: Bij de participanten van de e-therapie *Alcohol de Baas* is het effect van trek bij het alleen zijn op de daling van alcoholgebruik sterker bij vrouwen dan bij mannen (H5).

Als laatste blijkt uit het onderzoek van Brennan et al. (1993) dat mannen met een alcoholprobleem meer trek in alcohol hebben en daadwerkelijk meer alcohol drinken dan vrouwen met een alcoholprobleem wanneer zij problemen op het werk ervaren. Omdat de doelgroep van de huidige thesis (probleemdrinkers) overeen komt met de doelgroep van bovenstaande literatuur kan de volgende hypothese worden opgesteld: Bij de participanten van de e-therapie *Alcohol de Baas* is het effect van trek door problemen op het werk op de daling van alcoholgebruik sterker bij vrouwen dan bij mannen (H6).

2. Methode

2.1 Design en Participanten

In deze thesis is er onderzocht of de verandering in alcoholgebruik bij mannen door andere trek-naar-alcohol-situaties wordt voorspeld dan bij vrouwen; er is onderzocht of geslacht het causale effect van trek naar alcohol op alcoholgebruik modereert. Hierbij zijn de onafhankelijke variabelen de situaties uit de verschillende hypothesen. Een voorbeeld van een onafhankelijke variabele is trek naar alcohol bij een negatieve stemming. De moderator is het geslacht. De afhankelijke variabele is de daling in alcoholgebruik (het verschil in glazen alcohol tussen de nulmeting voor de behandeling en de nameting na de behandeling). In deze studie is gebruikt gemaakt van proefpersonen die vrijwillig meededen aan de online behandeling *Alcohol de Baas*, een self-selected sample. Participanten zijn op verschillende manieren op de hoogte gebracht van de studie, zoals krantenberichten, aanbevelingen van huisartsen of via online zoekmachines. Er hebben 526 proefpersonen deelgenomen aan het begin. Van deze proefpersonen hebben 228 mensen de vragenlijst de Drinkwijzer ingevuld. Van deze proefpersonen was 111 vrouw (48.7%) en 117 man (51.3%). Omdat bij een groot deel van deze participanten delen van de data ontbraken of er grote uitschieters in de data waren is de dataset gereduceerd tot 82 personen. Van deze proefpersonen was er 46 vrouw (56.1%) en 36 man (43.9%). De leeftijd was verdeeld met een minimum van 22 jaar en een maximum van 75 jaar. De gemiddelde leeftijd van de participanten was 49.00 jaar met een standaarddeviatie van 11.09.

2.2 Gebruikte materialen

Er is ten eerste gebruik gemaakt van de vraag ‘hoeveel standaardglazen alcoholische drank heb je de afgelopen week gedronken?’. Deze vraag was onderdeel van zowel de nulmeting als de nameting van de door Tactus ontwikkelde e-therapie *Alcohol de Baas*. De verschillscore (nulmeting - nameting) werd gebruikt als maat voor het verschil in alcoholgebruik. Een positieve score van 10 betekent een reductie van 10 glazen alcohol, dus succes.

Verder werd er gebruik gemaakt van de vragenlijst de Drinkwijzer om de trek naar alcohol te meten. Dit is, zoals eerder benoemt, een door Tactus ontwikkelde vragenlijst voor de e-therapie *Alcohol de Baas*. De vragenlijst bestaat uit 50 vragen die te maken hebben met verschillende clusters: situaties (31 items), gedachten (3 items) en gevoelens (16 items). Om de trek naar alcohol te scoren op de Drinkwijzer kan de participant kiezen uit 1, 2 of 3. Hierbij

representeert score 1 de minste trek, en score 3 de meeste trek.

Het experiment werd online uitgevoerd. Hiervoor is een computer/laptop gebruikt met een werkende internetverbinding. Voor de berekeningen van de trek, het verschil in alcoholgebruik en de in het analyseplan te noemen statistische analyses werd het programma SPSS versie 22 gebruikt.

2.3 Procedure

De online vragenlijst is beschikbaar geweest van januari 2012 tot januari 2015. De link naar de vragenlijst is verspreid via de e-therapie *Alcohol de Baas*. De online therapie bestond uit 15 fasen, waarbij de Drinkwijzer de vijfde fase was. De precieze instructie van de aangewezen contactpersoon (therapeut) van de participant was als volgt:

Voor ons volgende contact wil ik graag nog wat meer zicht proberen te krijgen op verschillende situaties waarin je mogelijk zin krijgt in alcohol. Hieronder vind je daarvoor een opdracht, de Drinkwijzer, waarin je verschillende situaties kunt aanvinken waarbij je zin in drinken hebt. Met deze informatie en alle informatie die je hebt gegeven in de vorige contacten, kan ik een samenvatting maken van de belangrijkste punten rondom je drankgebruik. In het volgende contact gaan we daar dieper op in.

De Drinkwijzer geeft zowel informatie over de trek naar alcohol, als het daadwerkelijke gebruik van alcohol. In deze thesis is er echter gekozen om alleen de informatie over de trek naar alcohol te gebruiken. De informatie over het daadwerkelijke gebruik van alcohol werd niet als zinvol gezien omdat de Drinkwijzer ingevuld wordt door de participanten wanneer zij nog in de monitorfase van de behandeling zitten. Deze fase is bedoeld om inzicht te krijgen in het eigen drinkgedrag, de participanten zijn op dit moment vaak nog niet ver genoeg met de behandeling om daadwerkelijk in alcoholgebruik te minderen. De informatie over het daadwerkelijke gebruik van alcohol in de Drinkwijzer is dus geen goede meetstaaf om te kijken of de participanten zijn veranderd in hun drinkgedrag. In plaats van de informatie over het daadwerkelijke alcoholgebruik in de Drinkwijzer, is de hierboven genoemde verschilscore van het aantal glazen alcohol tussen de nulmeting en de nameting gebruikt.

De intake-vragenlijst (nulmeting) is online verstuurd aan het begin van de therapie. De nameting-vragenlijst is verstuurd wanneer de participant de therapie had afgerond.

Er zijn herinneringen verstuurd wanneer de participant de vragenlijsten nog niet had ingevuld.

2.4 Data voorbereiding en Analyseplan

De items van de Drinkwijzer zijn met indrukvaliditeit in verschillende zelf-geconstrueerde schalen verdeeld: negatieve stemming; negatieve emoties; interpersoonlijke moeilijkheden; kick-situaties; alleen zijn; problemen op werk. Items zijn niet dubbel gebruikt en zijn dus slechts aan één schaal toegewezen. Wanneer items van de originele Drinkwijzer niet paste in de gekozen schalen werden deze niet ingesloten. Om subjectiviteit te vermijden in de zelf-geconstrueerde schalen is er gebruik gemaakt van Cohens Kappa, een interbeoordelaars-betrouwbaarheidstest (Fleiss, Cohen & Everitt, 1969). Een Cohens Kappa van hoger dan 0.61 werd als adequaat gezien (Landis & Koch, 1977). Vervolgens werden de zelf-geconstrueerde schalen getest op hun interne consistentie door middel van de Cronbach's alpha test of op hun correlatie door middel van een inter-correlatie test, dit laatste wanneer de schaal uit twee items bestond (Dooley, 2001). Een alfa hoger dan 0.7 werd als betrouwbaar beschouwd (Nunnally, 1967). De schalen 'alleen zijn' en 'problemen op werk' bestaan echter maar uit één item, dus hier is geen Cronbach's alpha of inter-correlatie test mogelijk (Dooley, 2001). Verder werd er gekeken of de schalen geoptimaliseerd konden worden door items te verwijderen die de alfa verlagen. Vervolgens is voor iedere participant per schaal een score berekend om verdere analyses te kunnen uitvoeren. De score van een schaal is samengesteld door ten eerste de scores van alle items van de schaal op te tellen (1, 2 of 3), en ten tweede de totaalscore van deze items te delen door het aantal items in de desbetreffende schaal. De score van een schaal kan daaruit voorkomend een minimum van 1 en maximum van 3 hebben.

Er werd door middel van een Independent Samples t-test gekeken of er verschillend werd gescoord op de verschillende schalen door mannen en vrouwen. Er is gekozen voor de Independent Samples t-test omdat er verschillende groepen met elkaar worden vergeleken (mannen vs. vrouwen). Verder werd door middel van een moderatieanalyse, met behulp van een lineaire regressieanalyse, getoetst of trek in een bepaalde trek-naar-alcohol-situatie zorgt voor meer of minder verandering in alcoholgebruik bij mannelijke probleemdrinkers dan bij vrouwelijke probleemdrinkers. Anders gezegd, er wordt gekeken of *geslacht* het effect van trek bij een bepaalde trek-naar-alcohol-situatie op de verandering van alcoholgebruik modereert/beïnvloed (Baron & Kenny, 1986). Geprobeerd is dit bovenstaande effect visueel duidelijk te maken door middel van scatterplots met een regressielijn per geslacht (*zie appendix 3*).

3. Resultaten

In dit deel van de thesis zijn de resultaten van de onderzoekshypothesen, zoals vernoemd in de inleiding, beschreven (§3.2, §3.3, §3.4, §3.5 en §3.6). Echter zullen eerst de Cohen's Kappa, Chronbach's Alpha, intercorrelatie-testen en details (minima, maxima en gemiddelden) van de schalen worden besproken om te bepalen of er betrouwbare schalen zijn gemaakt om de hypothesen te toetsen (algemene resultaten §3.1).

3.1 Algemene resultaten.

De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid (Cohen's Kappa) voor het bepalen van de schalen was adequaat: $\kappa = .85$, $p < .001$. Echter bleek er verwarring te zijn over het feit of negatieve emoties ook geen negatieve stemmingen waren. Er is dan besloten, mede omdat de schaal negatieve emoties maar 2 items kende, om de schalen 'negatieve stemming' en 'negatieve emoties' samen te voegen tot een schaal. Ook is er besloten om de schaal 'interpersoonlijke moeilijkheden' uit te breiden. *Voor de gekozen schalen verwijst ik naar Appendix 1.*

De Chronbach's Alpha test van de samengevoegde schaal van 'negatieve stemming' en 'negatieve emoties' (vanaf hieronder de schaal 'negatieve stemming') bleek goed te zijn: $\alpha = .92$. Er bleek geen item in de schaal te zitten die na verwijdering de α hoger kon maken. De scores in de schaal waren verdeeld met een minimum van 1 en een maximum van 3. De gemiddelde score was 1.83 met een standaarddeviatie van 0.52. De Chronbach's Alpha van de schaal 'interpersoonlijke problemen' bleek ook goed te zijn: $\alpha = .87$. Ook bleek in deze schaal geen item te zitten die na verwijdering de α hoger kon maken. De scores in de schaal waren verdeeld met een minimum van 1 en een maximum van 3. De gemiddelde score was 1.71 met een standaarddeviatie van 0.60. De schaal 'kick-situaties' bestond uit twee items, hierdoor is er gekozen voor een intercorrelatie-test. De intercorrelatie was redelijk: $r(82) = .64$, $p < .001$. De scores in de schaal waren verdeeld met een minimum van 1 en een maximum van 3. De gemiddelde score was 2.29 met een standaarddeviatie van 0.62. De scores van de schalen 'alleen zijn' en 'problemen op het werk' waren beide verdeeld met een minimum van 1 en een maximum van 3. De gemiddelde score van de schaal 'alleen zijn' was 1.90 met een standaarddeviatie van 0.68. De gemiddelde score van de schaal 'problemen op werk' was 1.55 met een standaarddeviatie van 0.71.

Omdat de schalen 'negatieve stemming' en 'negatieve emoties' zijn samengevoegd is

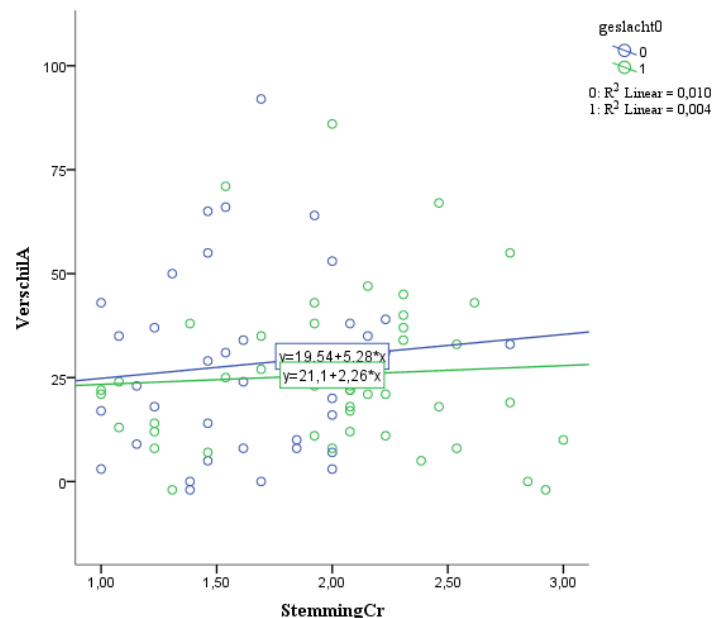
de tweede hypothese weggevallen. Hierdoor zal er alleen verder worden gegaan met de overige vijf hypothesen.

3.2 Hypothese 1

Bij de participanten van de e-therapie Alcohol de baas is het effect van trek bij een negatieve stemming op de daling van alcoholgebruik sterker bij mannen dan bij vrouwen.

Uit de t-toets bleek een significant verschil tussen mannen en vrouwen ($t(80) = 3.37, p = .001$), met voor mannen ($M = 1.63, SD = 0.41$) lagere levels van trek naar alcohol bij een negatieve stemming dan vrouwen ($M = 2.00, SD = 0.54$). *Voor een samenvattende tabel van alle Independent Samples t-tests en groeps-gemiddelden verwijs ik naar Appendix 2.*

Vervolgens is een moderatie analyse uitgevoerd met geslacht als moderator op het effect van trek bij een negatieve stemming op alcoholgebruik. Het uitgevoerde model was niet significant [$F(3,78) = 0.283, p = 0.838$], en had een R^2 van 0.011. Het verschil in glazen alcohol tussen mannen en vrouwen is 3.02 ($B = 3.02$), dit is echter ook niet significant ($p=0.768$). In Grafiek 1 zijn de regressies (de dalingen van het aantal glazen alcohol) van zowel mannen als vrouwen geïllustreerd.

Grafiek 1. Scatterplot lineaire regressie H1 met op de X-as de variabele 'trek naar alcohol bij een negatieve stemming'. Op de Y-as het verschil in alcoholgebruik. 0 = mannen, 1 = vrouwen.

Tabel 1.

Lineaire regressieanalyse hypothese 1 met daling in alcoholgebruik als afhankelijke variabele, en 'geslacht', 'trek bij een negatieve stemming' en de interactie term 'geslacht * trek bij een negatieve stemming' als onafhankelijke variabelen (N=82).

Variabele	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>p</i>
(Constant)	19.54	14.18		.172
Geslacht	1.56	18.46	.04	.933
Trek naar alcohol	5.28	8.45	.13	.534
Geslacht*Trek naar alcohol	-3.02	10.20	-.16	.768
<i>R</i> ²	.01			
<i>F</i>	.283			
<i>p</i>	.838			

Note. *B* = regressiecoëfficiënt, *SE B* = standaard error, β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt.

3.3 Hypothese 2

Bij de participanten van de e-therapie Alcohol de Baas is het effect van trek bij interpersoonlijke problemen op de daling van alcoholgebruik sterker bij mannen dan bij vrouwen.

Uit de t-toets bleek een significant verschil tussen mannen en vrouwen ($t(80) = 2.73$, $p = .008$), met voor mannen ($M = 1.52$, $SD = 0.51$) lagere levels van trek naar alcohol bij interpersoonlijke problemen dan vrouwen ($M = 1.87$, $SD = 0.62$).

Vervolgens is een moderatie-analyse uitgevoerd met geslacht als moderator op het effect van trek bij interpersoonlijke problemen op alcoholgebruik. Het uitgevoerde model was niet significant [$F(3,78) = 0.171$, $p = 0.916$], en had een R^2 van 0.007. Het verschil in glazen alcohol tussen mannen en vrouwen is 3.91 ($B = -3.91$), dit is echter ook niet significant ($p=0.646$). *Voor de scatterplot die de regressies (de dalingen van het aantal glazen alcohol) van mannen en vrouwen duidelijk laat zien verwijst ik naar Appendix 3.*

Tabel 2.

Lineaire regressieanalyse hypothese 2 met daling in alcoholgebruik als afhankelijke variabele, en 'geslacht', 'trek bij interpersoonlijke problemen' en de interactieterm 'geslacht * trek bij interpersoonlijke problemen' als onafhankelijke variabelen (N=82).

Variabele	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>P</i>
(Constant)	24.16	10.98		.031
Geslacht	3.85	14.72	.09	.794
Trek naar alcohol	2.63	6.87	.08	.703
Geslacht*Trek naar alcohol	-3.91	8.49	-.20	.646
<i>R</i> ²	.01			
<i>F</i>	.17			
<i>p</i>	.916			

Note. *B* = regressiecoëfficiënt, *SE B* = standaard error, β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt.

3.4 Hypothese 3

Bij de participanten van de e-therapie Alcohol de Baas is het effect van trek bij kick-situaties op de daling van alcoholgebruik gelijk bij mannen en vrouwen.

Uit de t-toets bleek geen significant verschil tussen mannen en vrouwen ($t(80) = .832, p = .408$), met voor mannen ($M = 2.22, SD = 0.60$) niet significant lagere of hogere levels van trek naar alcohol bij kick-situaties dan vrouwen ($M = 2.34, SD = 0.63$).

Vervolgens is een moderatie-analyse uitgevoerd met geslacht als moderator op het effect van trek bij kick-situaties op alcoholgebruik. Het uitgevoerde model was niet significant [$F(3,78) = 0.331, p = 0.803$], en had een R^2 van 0.013. Het verschil in glazen alcohol tussen mannen en vrouwen is 0.06 ($B = -0.06$), dit is echter ook niet significant ($p=0.994$). Voor de scatterplot die de regressies (de dalingen van het aantal glazen alcohol) van mannen en vrouwen duidelijk laat zien verwijs ik naar Appendix 3.

Tabel 3.

Lineaire regressieanalyse hypothese 3 met daling in alcoholgebruik als afhankelijke variabele, en 'geslacht', 'trek bij kick-situaties' en de interactie term 'geslacht * trek bij kick-situaties' als onafhankelijke variabelen (N=82).

Variabele	B	SE B	B	P
(Constant)	34.97	13.36		.011
Geslacht	-2.05	17.82	-.05	.909
Trek naar alcohol	-3.07	5.81	-.09	.598
Geslacht*Trek naar alcohol	-.06	7.58	-.003	.994
R^2	.01			
F	.33			
p	.803			

Note. B = regressiecoëfficiënt, SE B = standaard error, β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt.

3.5 Hypothese 4

Bij de participanten van de e-therapie Alcohol de Baas is het effect van trek bij het alleen zijn op de daling van alcoholgebruik sterker bij vrouwen dan bij mannen.

Uit de t-toets bleek geen significant verschil tussen mannen en vrouwen ($t(80) = .486, p = .628$), met voor mannen ($M = 1.86, SD = 0.64$) niet significant hogere levels van trek naar alcohol bij het alleen zijn dan vrouwen ($M = 1.93, SD = 0.71$).

Vervolgens is een moderatie-analyse uitgevoerd met geslacht als moderator op het effect van trek bij het alleen zijn op alcoholgebruik. Het uitgevoerde model was niet significant [$F(3,78) = 0.274, p = 0.844$], en had een R^2 van 0.010. Het verschil in glazen alcohol tussen mannen en vrouwen is 3.62 ($B = 3.62$), dit is echter ook niet significant

($p=0.606$). Voor de scatterplot die de regressies (de dalingen van het aantal glazen alcohol) van mannen en vrouwen duidelijk laat zien verwijs ik naar Appendix 3.

Tabel 4.

Lineaire regressieanalyse hypothese 4 met daling in alcoholgebruik als afhankelijke variabele, en 'geslacht', 'trek bij het alleen zijn' en de interactie term 'geslacht * trek bij het alleen zijn' als onafhankelijke variabelen ($N=82$).

Variabele	B	SE B	B	p
(Constant)	35.46	10.77		.001
Geslacht	-9.25	14.00	-.23	.511
Trek naar alcohol	-3.94	5.48	-.13	.475
Geslacht*Trek naar alcohol	3.62	6.99	.20	.606
R^2	.01			
F	.27			
p	.844			

Note. B = regressiecoëfficiënt, SE B = standaard error, β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt.

3.6 Hypothese 5

Bij de participanten van de e-therapie Alcohol de Baas is het effect van trek door problemen op het werk op de daling van alcoholgebruik sterker bij vrouwen dan bij mannen.

Uit de t-toets bleek geen significant verschil tussen mannen en vrouwen ($t(80) = 1.842$, $p = .069$), met voor mannen ($M = 1.39$, $SD = 0.60$) niet significant hogere levels van trek naar alcohol door problemen op het werk dan vrouwen ($M = 1.67$, $SD = 0.76$).

Vervolgens is een moderatie-analyse uitgevoerd met geslacht als moderator op het effect van trek door problemen op het werk op alcoholgebruik. Het uitgevoerde model was niet significant [$F(3,78) = 0.759$, $p = 0.520$], en had een R^2 van 0.028. Het verschil in glazen alcohol tussen mannen en vrouwen is 9.90 ($B = -9.90$), dit is echter ook niet significant ($p=0.164$). Voor de scatterplot die de regressies (de dalingen van het aantal glazen alcohol) van mannen en vrouwen duidelijk laat zien verwijs ik naar Appendix 3.

Tabel 5.

Lineaire regressieanalyse hypothese 5 met daling in alcoholgebruik als afhankelijke variabele, en 'geslacht', 'trek door problemen op het werk' en de interactie term 'geslacht * trek door problemen op het werk' als onafhankelijke variabelen ($N=82$).

Variabele	B	SE B	β	p
(Constant)	18.95	8.75		.033
Geslacht	12.16	11.45	.30	.291
Trek naar alcohol	6.62	5.80	.23	.257
Geslacht*Trek naar alcohol	-9.90	7.06	-.49	.164
R^2	.03			
F	.76			
p	.520			

Note. B = regressiecoëfficiënt, SE B = standaard error, β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt.

4. Discussie

In deze thesis is onderzocht of verandering in alcoholgebruik na de e-therapie *Alcohol de Baas* bij mannelijke probleemdrinkers door andere trek-naar-alcohol-situaties wordt voorspeld dan bij vrouwelijke probleemdrinkers. Wanneer terugval na behandeling bij mannen door andere trek-naar-alcohol-situaties wordt voorspeld dan bij vrouwen, biedt dit mogelijkheden om interventies aan te passen op geslacht en hierdoor een betere behandeling per geslacht te ontwikkelen.

Door de in de literatuur gevonden verschillen tussen mannen en vrouwen in diverse trek-naar-alcohol-situaties zijn vijf hypothesen ontstaan. Om de hypothesen te toetsen is er gebruik gemaakt van de dataset van de Drinkwijzer, en de nul- en nameting van de e-therapie *Alcohol de Baas*. In de discussie zullen ten eerste de resultaten besproken worden (§4.1). Vervolgens zullen de resultaten gediscussieerd en verklaard worden (§4.2).

4.1 Interpretatie van de resultaten.

Het effect van trek bij een negatieve stemming (H1) en interpersoonlijke problemen (H2) op de daling van alcoholgebruik is sterker bij mannen dan bij vrouwen. Zoals verwacht bleek dat mannen in vergelijking met vrouwen significant minder trek naar alcohol hebben wanneer zij in een negatieve stemming zijn of interpersoonlijke problemen hebben. Dit komt overeen met de literatuur van Olenick & Chalmers (1991); Wiers et al. (2007); Brennan et al. (1993); Potenza et al. (2012); en Rubonis, Colby, Monti en Rohsenow (in Nolen-Hoeksema & Hilt, 2006, p. 364). Hoewel het effect is gevonden in de voorspelde richting, bleek dit echter niet significant wanneer er werd gekeken of de variabele geslacht het effect van trek bij een negatieve stemming of bij interpersoonlijke problemen op de daling van alcoholgebruik modereert. Mannen bleken geen significant hogere daling van het aantal glazen alcohol te hebben dan vrouwen wanneer er trek naar alcohol bij een negatieve stemming of interpersoonlijke problemen werd waargenomen. Dit betekent dat het effect van trek bij een negatieve stemming en interpersoonlijke problemen op de daling van alcoholgebruik niet sterker is bij mannen dan bij vrouwen, derhalve worden de hypothesen H1 & H2 verworpen.

Het effect van trek bij kick-situaties op de daling van alcoholgebruik is gelijk bij mannen en vrouwen (H3). Zoals verwacht bleek dat mannen en vrouwen niet significant verschillen in trek naar alcohol bij kick-situaties. Dit komt overeen met de literatuur van Wiers et al. (2007) en Dawson et al. (1995). Wanneer er werd gekeken of de variabele geslacht het effect van trek

bij kick-situaties op de daling van alcoholgebruik modereert, bleek het effect te zijn gevonden in de voorspelde richting en was de moderatie zoals verwacht niet significant. Mannen of vrouwen bleken inderdaad geen significant hogere daling van het aantal glazen alcohol te hebben dan het andere geslacht wanneer er trek naar alcohol bij kick-situaties werd waargenomen, derhalve wordt H3 niet verworpen.

Het effect van trek bij het alleen zijn (H4) en door problemen op het werk (H5) op de daling van alcoholgebruik is sterker bij vrouwen dan bij mannen. Tegen de verwachting in bleek dat mannen in vergelijking met vrouwen niet significant meer trek naar alcohol hebben wanneer zij alleen zijn of problemen op het werk ervaren. Dit komt niet overeen met de literatuur van Dawson et al. (1995); Brennan et al. (1993); en Biber, Hashway & Annick (in Engs & Hanson, 1990, p. 40). Hoewel het effect is gevonden in de voorspelde richting, bleek dit echter niet significant wanneer er werd gekeken of de variabele geslacht het effect van trek bij het alleen zijn op de daling van alcoholgebruik modereert. Zowel mannen als vrouwen bleken meer glazen alcohol te drinken wanneer trek bij het alleen zijn werd waargenomen, maar vrouwen bleken geen significant lagere stijging van het aantal glazen alcohol te hebben dan mannen. Dit betekent dat het effect van trek bij het alleen zijn op de daling van alcoholgebruik niet sterker is bij vrouwen dan bij mannen, derhalve wordt H4 verworpen.

Wanneer er werd gekeken of de variabele geslacht het effect van trek door problemen op het werk op de daling van alcoholgebruik modereert bleek dit zowel niet significant als in de voorspelde richting te zijn. Mannen bleken tegen de verwachting in een (niet significante) hogere daling van het aantal glazen alcohol te hebben dan vrouwen. Dit betekent dat het effect van trek door problemen op het werk op de daling van alcoholgebruik niet sterker is bij vrouwen dan mannen, derhalve wordt ook H5 wordt verworpen.

4.2 Discussie.

Trek naar alcohol kan worden omschreven als ‘een onweerstaanbaar verlangen naar verslavende middelen dat de verslaafde motiveert om deze middelen te blijven gebruiken, ook al weet hij dat het slecht voor hem is en ook al zou hij eigenlijk liever niet meer gebruiken’ (Havermans & Wiers, 2010, p. 195). Volgens Lowman et al. (2000) belet deze trek naar alcohol veel mensen met een alcoholprobleem om af te kicken. Uit eerdere onderzoeken blijkt dat het per geslacht verschilt hoe gevoelig mannen of vrouwen zijn voor bepaalde trek-naar-alcohol-situaties. Vrouwen drinken meer alcohol om hun (negatieve) stemming te verbeteren

of wanneer zij interpersoonlijke problemen ervaren (Olenick & Chalmers, 1991; Wiers et al., 2007; Brennan et al., 1993; Potenza et al., 2012; Rubonis, Colby, Monti en Rohsenow (in Nolen-Hoeksema & Hilt, 2006, p. 364)). Mannen hierin tegen drinken vaker dan vrouwen alcohol door werkproblemen (Brennan et al., 1993) of wanneer ze alleen zijn (Dawson et al., 1995; Biber, Hashway & Annick (in Engs & Hanson, 1990, p. 40)). Daarnaast is er de aannahme gemaakt dat mannen en vrouwen niet verschillen in alcoholgebruik wanneer zij zich in kick-situaties bevinden, omdat in deze thesis kick-situaties zijn vertaald naar situaties waarin sensatie wordt gezocht. Er werd onderzocht of er bij een groep participanten met een alcoholprobleem, wie zich vrijwillig hadden aangemeld bij de e-therapie *Alcohol de Baas*, verandering in alcoholgebruik bij mannelijke probleemdrinkers door andere trek-naar-alcohol-situaties werd voorspeld dan bij vrouwelijke probleemdrinkers. Echter laten de resultaten zien dat de hypothesen H1, H2, H4 en H5 verworpen kunnen worden doordat er geen significante moderatie effecten zijn gevonden. De resultaten komen niet overeen met eerder onderzoek. Hieronder zullen de sterke en zwakke punten van het huidige onderzoek worden besproken die mogelijk de discrepantie met eerder onderzoek kunnen verklaren.

Er kan worden gesteld dat de ecologische validiteit in de onderzoeksmethode goed was. Er is gebruik gemaakt van participanten met een alcoholprobleem die zichzelf vrijwillig hebben aangemeld bij de e-therapie *Alcohol de Baas*, dus een representatieve doelgroep voor een onderzoek naar de verschillen tussen mannen en vrouwen met een alcoholprobleem. Er is echter een verschil tussen de participanten van het huidige onderzoek en de participanten van de gebruikte literatuur om de hypothesen H1, H3 en H4 op te stellen. De participanten uit de gebruikte literatuur hadden ten eerste grotendeels geen alcoholprobleem (Wiers et al., 2007; Dawson et al., 1995; Biber, Hashway & Annick (in Engs & Hanson, 1990, p. 40)), kampten met een andere soort verslaving (Potenza et al., 2012) of waren intramurale patiënten (Rubonis, Colby, Monti en Rohsenow (in Nolen-Hoeksema & Hilt, 2006, p. 364)). Deze discrepantie in proefpersonen kan een mogelijke reden zijn dat de resultaten van het huidige onderzoek niet overeenkomen met de resultaten uit eerder onderzoek omdat de verschillende groepen ander drinkgedrag kunnen vertonen. Ten tweede kan de fase van de therapie waarin de proefpersonen zaten een mogelijke reden zijn geweest voor de niet significante resultaten. Tijdens het invullen van de Drinkwijzer moesten de participanten aangeven in hoeverre zij trek naar alcohol ervaarden. De participanten in het huidige onderzoek bevonden zich pas in de monitorfase van de therapie, en was de gedrag-veranderende fase nog niet begonnen. Het

doel van de Drinkwijzer was om de participanten inzicht te laten krijgen in hun eigen trek. Echter is trek in de abstinatiefase (onderdeel van gedrag-veranderende fase) mogelijk anders dan in de monitorfase. Iemand in de abstinatiefase mijdt bijvoorbeeld feesten waarbij alcohol aangeboden kan worden. In het onderzoek van Dhawan et al. (2002) bleek dat het worden aangeboden van de drug namelijk bij 80% van de participanten voor trek zorgde. Iemand in de monitorfase zal mogelijk feesten waarbij alcohol aangeboden wordt niet snel mijden omdat de gedrag-veranderende fase voor het minderen van alcohol nog niet is begonnen. Ook is het mogelijk dat trek in de monitorfase nog niet samenhangt met afkickverschijnselen waardoor trek in de monitorfase mogelijk lager is dan bij de abstinatiefase waarin wel afkickverschijnselen voorkomen en samenhangen met trek (Dhawan et al., 2002). Op bovenstaande verklaring voortbouwend kan ook een ander beeld van het begrip trek zijn ontstaan door de gebruikte vraagstelling om de opdracht van de Drinkwijzer te introduceren: *‘‘Voor ons volgende contact wil ik graag nog wat meer zicht proberen te krijgen op verschillende situaties waarin je mogelijk zin krijgt in alcohol. Hieronder vind je daarvoor een opdracht, de Drinkwijzer, waarin je verschillende situaties kunt aanvinken waarbij je zin in drinken hebt’’*. Er is in de huidige thesis vanuit gegaan dat zin in drinken, zoals dit in de uitleg wordt gebruikt, trek representeert. Echter toont het onderzoek van Dhawan et al. (2002) aan dat trek zich kan uiten in verschillende vormen. De proefpersonen in het onderzoek van Dhawan et al. (2002) beschreven trek als een sterk verlangen om het middel te gebruiken; of beschreven trek als gespannen gedachtes, rusteloosheid, of het gevoel het niet vol te kunnen houden zonder middel. Lowman et al. (2002) geven ook aan dat er geen vaste valide definitie is van het begrip trek. Volgens Dhawan et al. (2002) kan een uitgebreid onderzoek onder probleemgebruikers naar de subjectieve ervaring van trek leiden tot een betere definitie van het concept van trek.

Er zijn ook enkele psychometrische beperkingen te noemen. De Drinkwijzer is ingevuld op basis van herinneringen van participanten (recall). Echter kunnen er volgens Bradburn, Rips en Shevell (in, Gendreau, Hufford & Stone, 2003, p. 576) problemen ontstaan bij het terughalen van ervaringen uit het dagelijks leven. Het proces van het coderen van de gebeurtenis en het ophalen van de details van de gebeurtenis zijn namelijk gevoelig voor fouten en vooroordelen (Bradburn, Rips & Shevell, in Gendreau et al., 2003, p. 576). Hierdoor zou het mogelijk kunnen zijn dat de participanten in de huidige studie valse herinneringen hebben gehad over trek-naar-alcohol-situaties. Verder bestaat de mogelijkheid

dat de Drinkwijzer geen goede vragenlijst was om de verwachte hypothesen te bewerkstelligen. De Drinkwijzer is namelijk gebaseerd op ervaringen van alcoholmisbruikers die bij Tactus, de ontwikkelaar van *Alcohol de Baas*, bekend zijn. De Drinkwijzer is dus geen evidence based vragenlijst, wat ervoor heeft kunnen zorgen dat essentiële elementen ontbraken of dat onnodige elementen in de Drinkwijzer zaten.

Er kunnen met deze thesis enkele aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek met betrekking tot specifieke behandelingen voor het verminderen van alcohol bij apart mannen en vrouwen. Ten eerste zou bij vervolgonderzoek het beste een vragenlijst gebruikt kunnen worden wanneer de participant (de alcoholmisbruiker) al verder in zijn of haar behandeling is. Ten tweede zou de vragenlijst vergezeld kunnen worden met een dagboek. Het dagboek kan ervoor zorgen dat de participant zijn trek momenten kort na de ervaring op kan schrijven, dit kan recall problemen oplossen en dus valse herinneringen van trek momenten voorkomen (Hufford, Shiffman, Paty & Stone, in Gendreau et al., 2003, p. 576). Ten derde is het van belang om bij vervolgonderzoek gebruik te maken van een evidence based vragenlijst. Door gebruik te maken van een evidence based vragenlijst zullen alleen essentiële elementen in de vragenlijst zitten die nauwkeurig het concept trek naar alcohol meten. Een literatuur onderzoek naar eerder gebruikte evidence based vragenlijsten over trek naar alcohol wordt daarom aanbevolen. Omdat uit de literatuur blijkt dat trek geen vaste valide definitie heeft (Lowman et al., 2002) kan trek door mensen op verschillende manieren worden opgevat. Om dit probleem op te lossen zou er bij vervolgonderzoek ook een pilotstudie met betrekking tot de vragenlijst plaats kunnen vinden. Op deze manier kan er worden getest of de vragenlijst een goede constructvaliditeit heeft (Dooley, 2001), en daardoor daadwerkelijk trek-naar-alcohol-situaties meet die voor (bijna) iedereen gelden.

Er is in de literatuur al veel onderzoek gedaan naar de verschillen in alcoholgebruik tussen mannen en vrouwen. Er is echter nog niet veel onderzoek gedaan naar de rol van geslacht bij trek-naar-alcohol en de daling van alcoholgebruik bij alcoholmisbruikers. Deze thesis, met zijn beperkingen en aanbevelingen, kan een beginpunt zijn voor verder onderzoek naar specifieke behandelingen voor mannen en vrouwen met een alcoholprobleem. Er is in deze thesis, met een representatieve doelgroep van probleemdrinkers, niet gevonden dat verandering in alcoholgebruik bij mannelijke probleemdrinkers door andere trek-naar-alcohol-situaties wordt voorspeld dan bij vrouwelijke probleemdrinkers. Op dit moment biedt deze thesis dus geen reden om online interventies of behandelingen aan te passen op geslacht.

Er is wel gevonden dat vrouwen significant hoger scoren dan mannen op trek naar alcohol bij een negatieve stemming en bij interpersoonlijke problemen. Een eerste stap in vervolgonderzoek zou kunnen zijn of dit effect ook wordt gevonden met een evidence based vragenlijst. Wanneer dit wordt gevonden en er is moderatie kan dit een aandachtspunt worden in behandelingen, om mannelijke en vrouwelijke alcoholmisbruikers te wijzen op situaties waarin zij meer trek naar alcohol zouden kunnen ervaren.

Referentielijst

- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Brennan, P. L., Moos, R. H., & Kim, J. Y. (1993). Gender differences in the individual characteristics and life contexts of late-middle-aged and older problem drinkers. *Addiction*, 88(6), 781-790.
- Cunningham, J. A., & Breslin, F. C. (2004). Only one in three people with alcohol abuse or dependence ever seek treatment. *Addictive Behaviors*, 29(1), 221 – 223.
- Dawson, D. A., Grant, B. F., & Chou, S. P. (1995). Gender differences in alcohol intake. In A. H. Hunt & S. Zakhari (Eds.), NIAAA Research Monograph No. 29: *Stress, gender, and alcohol-seeking behaviour* (pp. 3-21). Rockville, MD: NIAAA.
- Dhawan, A., Kumar, R., Yadav, S., & Tripathi, B. M. (2002). The Enigma of craving. *Indian journal of psychiatry*, 44(2), 138-143.
- Dooley, D. (2001). *Social Research Methods* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Engs, R. C., & Hanson, D. J. (1990). Gender differences in drinking patterns and problems among college students: A review of the literature. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 35(2), 36-47.
- Ezzati, M., Lopez, A. D., Rodgers, A., Vander Hoorn, S., & Murray, C. J. (2002). Selected major risk factors and global and regional burden of disease. *The Lancet*, 360(9343), 1347-1360.
- Fleiss, J. L., Cohen, J., & Everitt, B. S. (1969). Large sample standard errors of kappa and weighted kappa. *Psychological Bulletin*, 72(5), 323-327.
- Gendreau, M., Hufford, M. R., & Stone, A. A. (2003). Measuring clinical pain in chronic widespread pain: selected methodological issues. *Best Practice & Research Clinical Rheumatology*, 17(4), 575-592.
- Havermans, R., & Wiers, R. (2010). Makkelijk meer, moeilijk minder. In A. T. M. Jansen, M. A. V. D. Hout, & H. L. J. G. Merckelbach (Eds.), *Gek: experimentele psychopathologie: over angst, verslaving, depressie en andere ellende* (pp. 191-207). Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33(1), 159-174.

- Lowman, C., Hunt, W. A., Litten, R. Z., & Drummond, D. C. (2000). Research perspectives on alcohol craving: an overview. *Addiction*, *95*(8s2), 45-54.
- MacPherson, L., Magidson, J. F., Reynolds, E. K., Kahler, C. W., & Lejuez, C. W. (2010). Changes in sensation seeking and risk-taking propensity predict increases in alcohol use among early adolescents. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, *34*(8), 1400-1408.
- Nolen-Hoeksema, S., & Hilt, L. (2006). Possible contributors to the gender differences in alcohol use and problems. *The Journal of general psychology*, *133*(4), 357-374.
- Nunnally, J. C. (1975). Psychometric Theory. 25 years Ago and Now. *Educational Researcher*, *4*(10), 7-14+19-21.
- Olenick, N. L., & Chalmers, D. K. (1991). Gender-specific drinking styles in alcoholics and nonalcoholics. *Journal of studies on alcohol*, *52*(4), 325-330.
- Postel, M. G., ter Huurne, E., de Haan, H. A., & de Jong, C. A. (2009). Alcoholdebaas.nl: Drie jaar online hulpverlening voor probleemdrinkers. *Maandblad Geestelijke volksgezondheid*, *64*(5), 357-372.
- Postel, M. G., de Haan, H. A., ter Huurne, E. D., Becker, E. S., & de Jong, C. A. (2010). Effectiveness of a web-based intervention for problem drinkers and reasons for dropout: randomized controlled trial. *Journal of medical Internet research*, *12*(4), e68.
- Potenza, M. N., Hong, K. I. A., Lacadie, C. M., Fulbright, R. K., Tuit, K. L., & Sinha, R. (2012). Neural correlates of stress-induced and cue-induced drug craving: influences of sex and cocaine dependence. *American Journal of Psychiatry*, *169*(4), 406-414.
- Ross, H. E. (1989). Alcohol and drug abuse in treated alcoholics: A comparison of men and women. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, *13*(6), 810-816.
- Skinner, M. D., & Aubin, H. J. (2010). Craving's place in addiction theory: Contributions of the major models. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, *34*(4), 606-623.
- Van Laar, M. W., Cruts, A. A. N., Van Ooyen-Houben, M. M. J., Meijer, R. F., Croes, E. A., Ketelaars, E. A., Verdurmen, J. E. E., Brunt, T., Alibaks, R., & van Dijk, J. J. (2013). Nationale Drug Monitor: jaarbericht 2013. Trimbos-instituut, Utrecht.
- Wiers, R. W. H. K., Vink, J.M., & de Vries, T. (2007). Verslaving. In D. C. Cath, C. M. T. Gijssbers van Wijk & U. M. H. Klumpers (Eds.), *Sekseverschillen in de psychiatrie: een neurobiologische benadering* (pp. 172-190). Assen, Nederland: Van Gorcum.

Appendix 1

Tabel 6.

Ingekorte versie van de Drinkwijzer.

Schaal	Drinkwijzer items
Negatieve stemming.	4. Als ik pijn heb. 6. Als ik gespannen ben. 12. Als ik onrustig ben. 15. Als ik pieker over het verleden. 17. Als ik me onzeker voel. 18. Als ik somber ben. 20. Als ik teleurgesteld ben. 23. Als ik zenuwachtig ben. 32. Als ik ontevreden over mezelf ben. 33. Als ik me ongelukkig voel. 35. Als ik geen toekomst voor mezelf zie. 38. Als ik me schuldig voel. 47. Als ik in paniek ben.
Interpersoonlijke moeilijkheden.	10. Als ik kwaad ben. 24. Als ik ruzie met mijn partner heb. 31. Als de sfeer gespannen is. 40. Als ik problemen in mijn gezin heb. 46. Als ik oneerlijk wordt behandeld.
Kick-situaties.	13. Met feestdagen 44. Als ik vrij heb, bijvoorbeeld weekends of vakantie.
Alleen zijn.	21. Als ik alleen ben.
Problemen op werk.	34. Als ik problemen op het werk heb.

Appendix 2

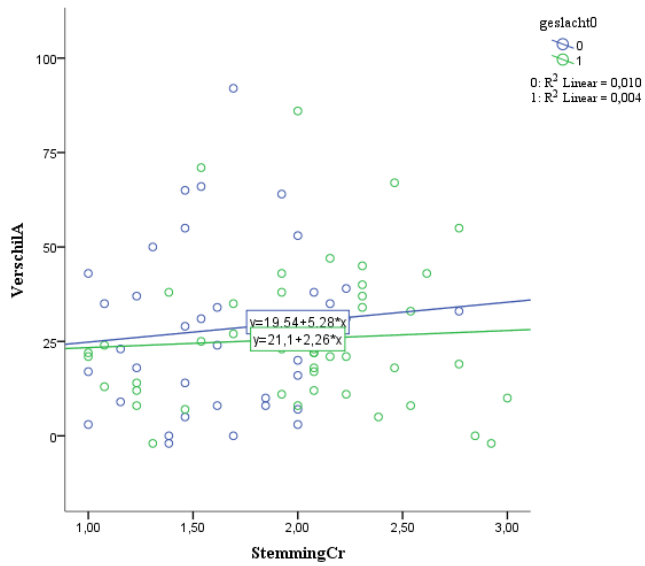
Tabel 7.

Groep gemiddelden + Independent Samples t-tests over diverse trek-naar-alcohol-situaties met daling in alcoholgebruik als afhankelijke variabele voor mannen (n=36) en vrouwen (n= 46) apart.

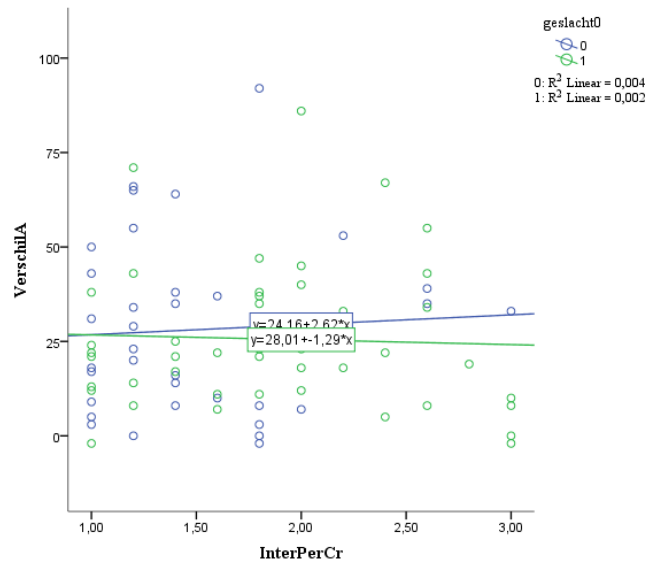
	Geslacht		<i>t</i>	<i>df</i>
	Mannen	Vrouwen		
Bij negatieve stemming	1.63 (0.41)	2.00 (0.54)	3.37***	80
Bij interpersoonlijke problemen	1,52 (0.51)	1.87 (0.62)	.273*	80
Bij kick-situaties	2.22 (0.60)	2.34 (0.63)	.832	80
Bij het alleen zijn	1.86 (0.64)	1.93 (0.71)	.486	80
Door problemen op het werk	1.39 (0.60)	1.67 (0.76)	1.842	80

Note. * = $p \leq .05$, *** = $p \leq .001$. Standaarddeviaties zijn vermeld tussen de haakjes onder de gemiddelden.
t = t-waarde, *df* = vrijheidsgraden.

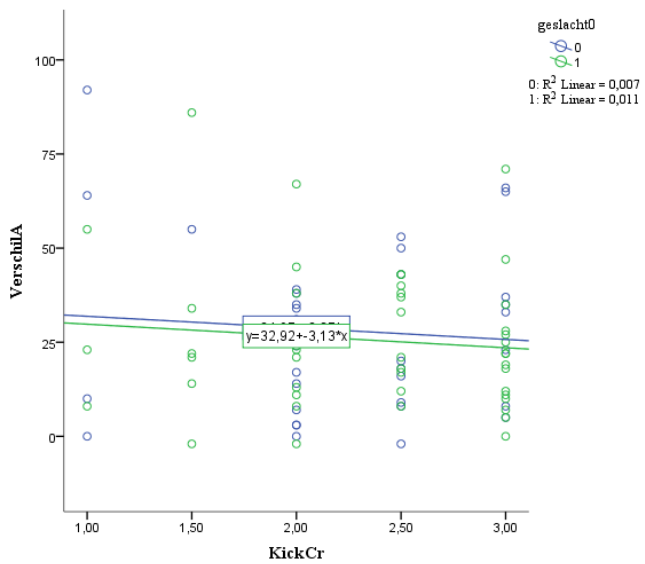
Appendix 3

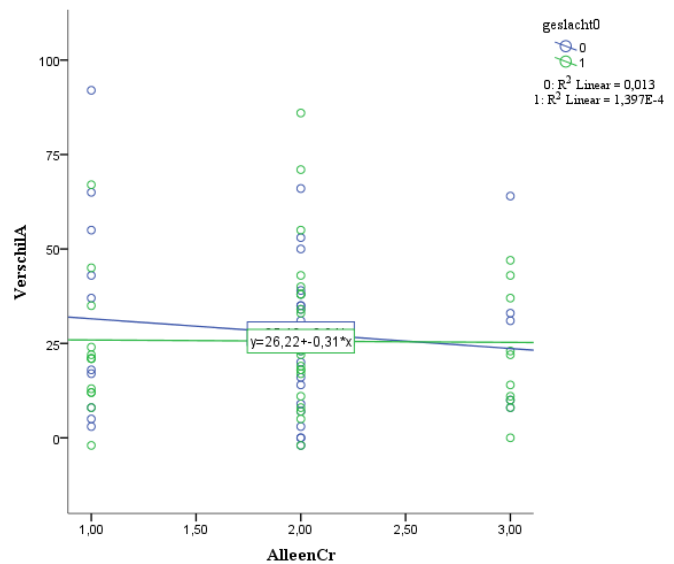
Grafiek 1. Scatterplot lineaire regressie H1 met op de X-as de variabele 'trek naar alcohol bij een negatieve stemming'. Op de Y-as het verschil in alcoholgebruik. 0 = mannen, 1 = vrouwen.

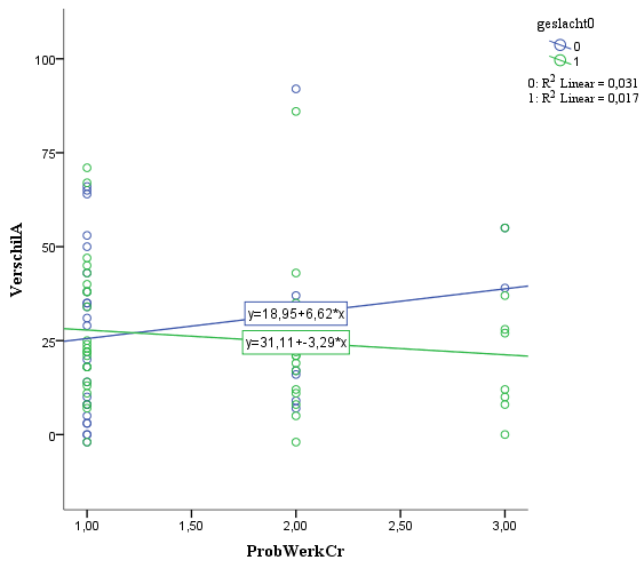
Grafiek 2. Scatterplot lineaire regressie H2 met op de X-as de variabele 'trek naar alcohol bij interpersoonlijke moeilijkheden'. Op de Y-as het verschil in alcoholgebruik. 0 = mannen, 1 = vrouwen.

Grafiek 3. Scatterplot lineaire regressie H3 met op de X-as de variabele 'trek naar alcohol bij kick-situaties'. Op de Y-as het verschil in alcoholgebruik. 0 = mannen, 1 = vrouwen.

Grafiek 4. Scatterplot lineaire regressie H4 met op de X-as de variabele 'trek naar alcohol bij het alleen zijn'. Op de Y-as het verschil in alcoholgebruik. 0 = mannen, 1 = vrouwen.

Grafiek 5. Scatterplot lineaire regressie H5 met op de X-as de variabele 'trek naar alcohol door problemen op het werk'. Op de Y-as het verschil in alcoholgebruik. 0 = mannen, 1 = vrouwen.